

ת"ר כיצד בכסף

א. הברייתא בתוספתא

1. תוספתא קידושין פ"א הל' א-ג. באיזה מדרכי הקידושין מצוינת אמירה?
  - א. אמירה בשאר דרכי הקידושין :
  - ב. רש"י ד"ה בכסף ובשטר. השוו לרש"י על הרי"ף, א. ברב אלפס ד"ה שטר.
  - ב) רמב"ם הל' אישות פ"ג הל', א, ג, ה.
  - ג) תוס' רי"ד ו. ד"ה וכן בגירושין.

ב. מקורות יסוד על הצורך באמירה בקידושין (כנראה יידונו בשיעור כללי)

1. מקורות תנאיים :
  - א) משנה מעשר שני פ"ד מ"ז.
  - ב) תוספתא קידושין פ"ב ה"ו. ראו את הנוסחאות השונות (מצורף).
  - ג) תוספתא גיטין פ"ו ה"ח. ראו את הנוסחאות השונות (מצורף).
2. תלמודים :
  - א) בבלי קידושין ו, "במאי עסקינן... אין הכי נמי". (בשלב זה לא ניכנס לעובי הקורה בעיון בסוגיה המטרימה את הדיון על לשונות הקידושין, אך ודאו ללמוד בבקיות את הגמרא מ"ת"ר הרי את אשתיי").
  - ב) ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"ז (מצורף מכ"י לידן).
  - ג) להרחבה - על "כתנאי" – רשב"א ד"ה אמר אביי.

ג. הברייתא והדיון עליה

1. ה : "ת"ר כיצד בכסף... וחיישין מדרבנן".
2. כי יקח :
  - א) ב, "דתניא ר"ש אומר מפני... על אבידותו". (להרחבה - רשב"א שם ד"ה מפני מה, ריטב"א ד"ה רבי שמעון).
  - ב) ד : הצריכותא של הגמרא, ושם בתד"ה כתב רחמנא.
  - ג) קידושין כו, "בשטר כיצד... ונתונה".
  - ד) ט, "ת"ר בשטר... בבעל תלה רחמנא", וברמב"ן ד"ה בתך מקודשת לי (להרחבה - רשב"א ד"ה מתקיף לה רבינא, עד "ואקיש כולהו קניות להדדי").

קידושין פרק ראשון – דף מספר 13

בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

3. יסוד הספק סביב נתן הוא ואמרה היא :
- (א) רש"י ד"ה נתן הוא וד"ה ואמרה היא (רשב"א ד"ה הא נתן הוא).
- (ב) תוס' ר"ד ד"ה ואי בעית אימא
- (ג) רשב"א בד"ה אבל נתן 'וא"ת נתן הוא... סמיך ויהיב'.
- (ד) ריטב"א ד"ה ואיבעית אימא.
4. נתנה היא ואמר הוא (נושא קידושין באדם חשוב יידון בעיקר בסוגיה ז.) :
- (א) תד"ה הא נתן.
- (ב) רמב"ן ד"ה הא נתן הוא.

ד. מימרת שמואל

1. קידושין ה' ; "אמר שמואל בקידושין... שישלח את עצמו" (ו.).
2. תנו את הדעת לדמיון בין החלק הראשון של דברי שמואל ובין לשון הברייתא "ת"ר כיצד בכסף".
- (א) מה משמעות הדמיון בין דברי שמואל ובין לשון הברייתא? האם יש בזה בכדי ללמד מה רצה שמואל לחדש?
- (ב) רש"י ד"ה הרי את מקודשת. הנוסח שאליו הוא מתנגד מתועד בכ"י וטיקן 111 ובקטע גניזה אוקספורד הבראיקה 10/22.
- (ג) מהו הרקע להשמטת ה"לי" על ידי שמואל? שימו לב לתקבולת שערך שמואל בין גירושין ובין קידושין.
- (ד) בדין ידים וזיקתו לקידושין, ומה נלמד מזה על תפקיד האמירה בקידושין, נעסוק בלי נדר בהמשך.
3. להרחבה – קונטרסי שיעורים, שיעור ראשון סעיף ב'.

קידושין פרק ראשון – דף מספר 13

בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

תוספתא קידושין א

הלכה א

האשה נקנית בשלשה דרכים וקונה את עצמה בשני דרכים נקנית בכסף בשטר ובביאה

בכסף כיצד

5 נתן לה כסף [או שוה כסף] אמ' לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאיתא הרי זו מקודשת

אבל נתנה היא לו כסף או שוה כסף ואמרה לו הריני מאורסת לך הריני מקודשת לך הריני לך לאינתו אין מקודשת

הלכה ב

10 ובשטר צריך לומר שטר שיש בו שוה פרוטי' אלא אפי' כתב על חרש ונתן לה על נייר פסול ונתן לה הרי זו מקודשת

הלכה ג

ובביאה כל ביאה שהיא לשם קדושין מקודשת שאינה לשום קדושין אין מקודשת

רמב"ם אישות ג

הלכה א

15 כיצד האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה כסף או שוה פרוטה, **אומר לה** הרי את מקודשת לי, או הרי את מאורסת לי, או הרי את לי לאשה בזה, ונותן לה בפני עדים, והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה והוא שיתן לה הכסף.

הלכה ג

20 ואם קידש בשטר **כותב** על הנייר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שירצה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונותנו לה בפני עדים.

הלכה ה

ואם קידש בביאה **אומר לה** הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה בבעילה זו וכל כיוצא בזה ומתייחד עמה בפני שני עדים ובעלה,

תוספות רי"ד מסכת קידושין דף ו עמוד א

25 וכן בגירושין אמר לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת **כל הלשונויות הללו וכן הרי את לעצמך אין צריך לאומרם הבעל בפה אלא האי אמר הכין פירושא אמר לכתוב בגט** כך שאם בגט לא היה כתוב אינו מועיל דיבורו שאמר לה כלום דבספר מתגרשת ולא בדברים וכיון שבגט הוא כתב זה הלשון אין צריך לומר לה בפה אלא הרי זה גיטך ותו לא כדתנן בכמה מתניתין ומתנייתא ולא דמי גט לקדושין דגט הלשון כתוב בתוכו והלכך אין צריך לומר לה בפה אלא הרי זה גיטך ואם לא היה כתוב בתוכו ואמר לה בפה אינו כלום דספר בעינן. אבל בקידושין הכסף שהוא נותן לה אינו כתוב בו שום דבר הילכך צריך שיאמר לה בפה הרי את מקודשת לי. ואם אמר לה הרי זה

30

בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

קידושין אינו כלום כיון שאין כתוב בו דבר דקדושין הוא לשון הקדש ומה דיבור הוא זה דאמר לה זה יהיה ההקדש שלך הלכך צריך שיאמר הרי את מקודשת לי בזה. אך אם קידשה בשטר וכתב בתוכו הרי את מקודשת לי אמר לה בפה הרי זה קידושין כמו הרי זה גיטין: 35

משנה מסכת מעשר שני פרק ז משנה ז

הפודה מעשר שני ולא קרא שם,

רבי יוסי אומר דיו

רבי יהודה אומר צריך לפרש.

היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה גיטה וקדושיה ולא פירש, 40

רבי יוסי אומר דיו

רבי יהודה אומר צריך לפרש:

תוספתא מסכת קידושין פרק ב הלכה ח

וינה

נתן לה קידושיה ולא אמ' לה הרי את מקודשת 45

ר' יהודה או' אינה מקודשת

ר' או' אם עסוקין באותו עניין מקודשת אם לאו אינה מקודשת

ערפורט

נתן לה קידושיה ולא א' לה הרי את מקודשת לי

ר' יוסי אומ' מקודשת 50

ר' יהודה אומ' אינה מקודשת

ר' אומ' אם עסוקין באותו עניין מקודשת אם לאו אינה מקודשת

דפוס ראשון

נתן לה קדושיה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי

ר' יהודה אומר אין מקודשת 55

ר' יוסי אומר אם עסוקין באותו ענין מקודשת

תוספתא מסכת גיטין פרק ו הלכה ח

וינה

הוליד אשתו אצל בלר ונטל גיטה ונתנו לה ולא אמ' לה הוא גיטין

ר' יוסה או' אם עסוקין באותו עניין מגורשת ואם ליו אינה מגורשת 60

קידושין פרק ראשון – דף מספר 13

בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

ערפורט

הלך אצל לבלר ונטל גיטה ונתן לה ואחר כך א' לה הא גיטיך
 ר' יוסי אומ' מגורשת
 ר' יהודה אומ' אינה מגורשת
 ר' או' אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת

65

דפוס ראשון

הולך אשתו אצל לבלר ונטל גטה ונתנו לה ולא אמ' לה הוא גטיך
 רבי יוסי אומ' אם עסיקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אין מגורשת

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ו עמוד א

אמר אביי מענין לענין ובאותו ענין. והיינו תנאי דר' דאמר עסוקין באותו ענין ממש כר"י, ור"א בר"ש
 דאמר מענין לענין ובאותו ענין כר' יוסי והלכך הלכה בהא כר"א בר"ש ואפי' נסתלקו מענין לענין ובאותו
 ענין וכתנאי דקאמר לאו אדשמואל קאי אלא אעיקר פלוגתייהו דר' יוסי ור' יהודה, והני תנאי כהני תנאי
 קאמר, אבל ראיתי להרב בעל העיטור ז"ל שכתב שאם נסתלקו מענין לענין ובאותו ענין אינה מקודשת
 כרבי ולפי דבריו כתנאי אדברי שמואל קאי כלומר דרבי ורשב"א פליגי בדרי' יוסי, דרבי סבר דדברי ר'
 יוסי בעסוקין ממש ורשב"א סבר אפי' אין עסוקין ממש, ובתוספתא מצאתי כדברי דגרסינן התם פרק
 שני דמכלתין נתן לה קדושיה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אומר מקודשת ר' יהודה אומר
 אינה מקודשת ואם היו עסוקין באותו ענין מקודשת אלמא לא נחלק ר' יהודה אלא בשאין עסוקין באותו
 ענין אבל בעסוקין מודה וא"כ מאי קאמר שמואל הלכה כר' יוסי והוא שעסוקין באותו ענין דהא אפי'
 ר' יהודה מודה בה אלא ודאי כי פליג ר' יוסי בשנסתלקו מענין לענין ובאותו ענין ובהא הוא דאיצטריך
 למפסק שמואל כר' יוסי (הגלילי) משום דלא מודה בה ר' יהודה והיינו דרשב"א, ובמס' גיטין נמי משמע
 דרבי ורשב"א בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה קא מיפלגי דגרסינן התם בתוספתא פרק ו' הולך אשתו אצל
 לבלר ונטל גיטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטיך ר' יוסי אומר מגורשת ר' יהודה אומר אינה מגורשת
 רבי אומר אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת רשב"א אומר מגורשת, ובירושלמי
 בפרק התקבל גרסינן בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה א"ל ר'
 יוסי לר' חגי ואת מה בידך דמר ר' זעירא חייא בר בון אדא בר תחליפא בשם ר' הושעיא מה פליגין
 בשהפליגו לעצמן לענינות אחרים אבל אם היו עסוקים באותו הענין גט הוא.

70

75

80

85

ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"ז – ליידין (מובא מהמילון ההיסטורי)

הלי ז'.

מהו צריך לפרש. זה גיטיך וזה קידושך. והכא. זה פידיון מעשר שיני.

ר' זעירא חייא בר בון אבא בר תחליפא בשם ר' {ב' הושעיה. מה פליגין. כשהפליגו דעתן לעניינות אחרים.
 אבל אם היו עסוקין באותו ענין גט הוא.

90

בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ב עמוד ב

מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתב כי תלקח אשה לאיש.
קשיא לי ומאי אולמיה דתלקח דנכתביה, וני"ל דמשום **דתלקח משמע שתזמין עצמה ותתרצה בכך**
דומיא דנקנית דמתניי, **אבל כי יקח משמע אפילו בע"כ** כעין האיש קונה וכיון שכן **תלקח טפי דייק**
ולכתביה, וזה שלא כפרשיי ז"ל והראב"ד ז"ל **שהם פי' תלקח שתקיה את עצמה**, ולפיכך הקשה
הראב"ד ז"ל ומאי קושיא דהא אתא קרא לאשמועינן כי יקח ולא שיקיח את עצמו, **ולפי מה שכתבתי**
אינו קשה דתלקח נמי הכי משמע דתלקח האשה לאיש ולא שילקח האיש לאשה, אבל הוא ז"ל תירץ
דר"ש הוא דדריש טעמא דקרא מפני מה אמרה תורה שלא יקיח את עצמו.

95

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ב עמוד ב

רבי שמעון אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתיב כי תלקח אשה לאיש וכו'. פי' ובלשון
קיחה הוא דאיכא למיפלג בין יקח ותלקח לפי שאין בו לשון קנין אלא לשון ליקוחין בעלמא, אבל
מתניתין דקתני האשה נקנית משמעות לשון זה היינו שהיא קנויה לו וכיון שכן הוא היה הקונה, והיינו
נמי דהאיש קונה הוה משמע בעל כרחא ואילו כי יקח שהוא לשון ליקוחין לא משמע בעל כרחא. **ובודאי**
ליכא למיבעי מפני מה לא אמרה תורה כי תקח אשה איש דהא פשיטא כי האיש (וכו') [הוא הקונה
כדכתיב] ואל אישך תשוקתך [והוא ימשל בך].

100

חידושי הרמב"ן מסכת קידושין דף ט עמוד א

בתך מקודשת לי וכו' והא לא דמיא הך שטרא לשטר זביני, פירוש ומנא לן דמיקריא שטרא, ק"ל אלא
היכי ליעביד, כשטר זביני כלומר שיאמר בתי מקודשת לך לא אפשר דכתיב כי יקח ולא שתקיה היא את
עצמה, ושטר מכתב כתיב מויצאה והיתה, **וניחא לי כי כתיב כי יקח ולא שתקיה היא את עצמה בכסף**
הוא דכתיב דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון אבל בשטר אימא ה"נ, ומפריקנן הכא מענינא דקרא בין
בכסף בין בשטר במוכר תלא רחמנא דבעי למימר שדי מכורה לך בכסף או בשטר, והכא מענינא דקרא
דבלוקח תלא רחמנא והויות להדדי מקשינן **דהא לא דמו קדושי לזביני**, והיינו טעמא דלא קשיא ליה
מעיקרא דלא דמי האי כספא לכסף זביני דהכא אמר הרי את מקודשת לי בכסף זה והתם אמר שדי
מכורה לך בכסף זה, ואקשינן התם נמי כתיב שדות בכסף יקנו דאלמא לוקח אמר שדך קנויה לי בכסף,
ובשטר נמי נימא הכי כדאמרת בקדושין.

110

115

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ט עמוד א

מתקיף לה רבינא והא לא דמי האי שטרא לשטרא דזביני התם מוכר כותב והכא בעל כותב. הק' הרמב"ן
נר"ו אלא היכי ליעביד אי כתב ליה אב בתי מקודשת לך לא אפשר דהא כתיב כי יקח ולא שתקיה את
עצמה, וניחא ליי דכי כתיב כי יקח בכסף הוא דכתיב והתם ודאי בעינן שיקח הוא והיינו דלא אקשינן
הכי לעיל גבי כסף והא לא דמי האי כספא לכספא דזביני דהתם מוכר אומר שדי מכורה לך בכסף זה
והכא בעל אומר הרי את מקודשת לי אבל גבי שטר הוא דאקשינן לומר דכיון דשטרי דזביני מוכר כותב

120

בשטר ארוסין נמי נימא הכי, ופרקינן הכא מענינא דקרא דכיון דבכסף תלה רחמנא בלוקח מקשינן כולהו הויות להדדי, והתם במוכר תלה רחמנא ובין בכסף בין בשטר בעינן שיאמר מוכר שדי מכורה לך, ואקשינן בזביני נמי הא כתיב שדות בכסף יקנו דאלמא בכסף בלוקח תלה רחמנא ואקיש כולהו קניות להדדי...

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ה עמוד ב

הא נתן הוא ואמרה היא לאו הו קדושי. פרש"י ז"ל דדמי לכי **תלקח** אשה לאיש, **וכבר כתבתי למעלה בריש מכלתין דתלקח אשה לאיש לא משמע אלא שתתמצה לקדושין** וקידושין ניהו **אלא ה"פ דכי יקח משמע שכל הלקוחין דהיינו נתניה ואמירה תלוין בו וכשאמרה היא הו"ל כי תקיח את עצמה** וכן פירשו בתוס'.

תוספות ר"ד מסכת קידושין דף ה עמוד ב

ואי בעית אימא נתן הוא ואמרה היא ספיקא וחיישינן מדרבנן פירש **שיש לומר קדושין הן דומיא דשדה** שבין אם המוכר אמר לו שדי מכורה לך בין אם הקונה אמר שדך מכורה לי במנה זה וקבל המוכר המנה קנה. **או דילמא יש לומר שאני הכא דכתיב כי יקח איש שכל הלקיחה יעשה האיש בין הנתניה בין האמירה.** ודוקא נתן הוא ואמרה היא הוה ספיקא אבל נתנה היא ואמר הוא אין כאן בית מיחוש אך אם היה אדם חשוב ואמר בההיא הנאה דקא מקבילנא מתנתך מקודשת לי כדבעינן למימר לקמן :

חידושי הרשב"א מסכת קידושין דף ה עמוד ב

אבל נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן. וא"ת ולידוק מינה נמי נתנה היא ואמר הוא, ותירץ הראב"ד ז"ל דההיא לא פסיקא ליה דאיכא אדם חשוב דהויא מקודשת גמורה כדאיתא לקמן, וכן בתוס' רבותינו הצרפתים ז"ל, אבל רבי אלפסי והרמב"ם ז"ל כתבו דנתנה היא ואמר הוא אין כאן בית מיחוש ונראין דבריהם דהא דאמרינן לקמן דבאדם חשוב מקודשת היינו דוקא בשחזר הוא ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו, וכן פי' שם ר"ח ז"ל וא"כ הו"ל כנתן הוא ואמר הוא אבל נתנה היא ממש ואמר הוא אינה מקודשת, והדין נותן שאם נתנה היא במה קנאה אדרבה דמי לכי תקח אשה איש, והלכך נתנה היא אף על פי שאמר הוא אמירה דידי' בלא נתניה לית בי' מששא ואינה מקודשת,

וא"ת נתן הוא ואמרה היא אמאי אינה מקודשת גמורה דהא אמרינן לקמן בסמוך הי' מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה ולא פירש ר"י (הגלילי) אומר דיו, **ותירצו בתוס' דהכא בשלא דברו מעיקרא בעסקי קדושין כלל** אלא השתא הוא דאמרה ליה תן לי דינר ואתקדש אני לך ונתן לה ולא פירש דהא לא אמר איהו מידי לא השתא ולא מעיקרא...

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ה עמוד ב

ואיבעית אימא נתן הוא ואמרה היא ספיקא וחיישינן מדרבנן. מסתברא לי לפרושי דהכי קאמרינן דתנא לא קתני אלא הני תרי בבי דפשיטא ליה ואידך בבא תליתאה מספקא ליה אי הו קדושין או לא, כלומר

קידושין פרק ראשון – דף מספר 13

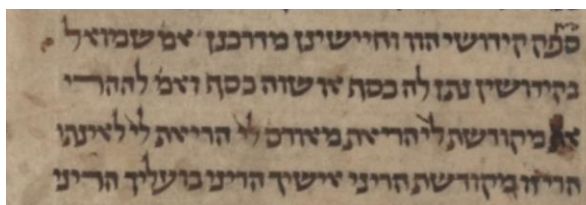
בס"ד, ב' בטבת, זאת חנוכה, תש"ף

נתן הוא ואמר הוא מקודשת גמורה אבל נתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת גמורה אלא ספק, וכן
 בסיפא אינה מקודשת כלל אבל נתן הוא ואמרה היא חוששין מספק, והשתא לא קשיא דוקיא אדוקיא 155
 כלל, ולא משום דבאמרה היא מדינא ליהו קדושין דהא ודאי אמירה שלו בעינן דכתיב כי יקח איש
 ולא שתלקח אשה לאיש, אלא טעמא דספיקא משום דחיישינן אף על פי שאמרה היא כיון שנתן הוא
 שמא היה דעתו בנתינתו על סתם שלה וכאילו אמר לה הילך כמו שאמרת שתהא מקודשת לי, אף על
 פי שלא פירש כן משום חומרא דאשת איש חיישינן להא מדרבנן לשוויה ספק מקודשת להצריכה גט,
 אבל אינו ספק גמור שהדין נותן יותר להתיר ומשום הכי לא תני ליה בהדיא בספק מקודשת, והלכתא 160
 כהאי איבעית אימא לחומרא.

חידושי הרמב"ן מסכת קידושין דף ה עמוד ב

הא נתן הוא ואמרה היא וכו'. יש שהקשה ולידוק ולימא נתנה היא ואמר הוא, ופריק משום דלא פסיקא
 ליה דזמנין דהוּו קדושין באדם חשוב, ולא היא דאדם חשוב בעי למימר לה בשכר שאקבל ממך מתנה 165
 התקדשי לי, ואותו שכר ש"פ לדידה נמצא שנתן הוא ואמר הוא, אלא עיקרא דמילתא משום דנתנה היא
 ואמר הוא כל שכן דלא הוּו קדושין דאי אמר לה הרי את מקודשת לי במאי מקדשה לי, ואי דאמר הרי
 אני מקודש לך אינו לשון קדושין ותקח אשה לאיש הוא, אבל נתנה היא ואמרה היא סד"א כיון שאמרה
 לו הריני מקודשת לך במנה שאני נותנת לך שויתיה אדם חשוב, שהרי היא רוצה בו ומקנה עצמה לו והכי
 קאמרה לי בשכר שתקבל ממני הריני מקודשת לך ואיהו נמי אדעתא דהכי קביל, קמ"ל דאפילו הכי לא
 דתלקח אשה לאיש הוא, אי נמי מדיוקא דנתן הוא ואמרה היא הוּו קדושין אלמא נתנה היא ואמרה היא 170
 דלא הוּו קדושין משום נתינה דילה היא ולא משום אמירה, וש"מ נתנה היא ואמר הוא לאו קדושין
 נינהו, וזהו שכתב רבינו הגדול ז"ל נתנה היא ואמר הוא אין חוששין לקדושיו, ובעל הלכות שאמר ספיקא
 הוי ליתא. אבל נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי משום דכי יהיב אדעתא דתהא מקודשת לו יהיב, ואף
 על פי שלא פירש הוא באה היא ופירשה הסתם שלהם שעל מנת כן נתן.

כ"ו וטיקן 111 175

קטע גניזה אוקספורד הבראיקה 10/22

